



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio quarta. Vtrum ratio superior & inferior sint vna potentia, an duæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

repellere omnia occurrentia quæ nata essent secundum se intelligere illud esse eligendum, dum tamen sint cōtin-
gentia, ut tunc declaratum fuit: quod si tale medium eligatur,
libere eligatur, quia potuit non eligi, cum non sit necessarium
ad finem quæ volumus. Rursus quia finis quem volumus
non potest haberi nisi per illud medium, vel aliquod aliud
ideo necessario volumus indeterminatè aliquod medium
per quod finem consequamur. Et ideo sicut in potestate nos-
tra est sistere vel suspendere cōclusionium iudicium illius,
vel istius medii determinare. Sic in potestate nostra est
per eundem actum cum voluntate prædicta mouere ad in-
quirendum quod illorum mediolorum acceptabitur, ut me-
lius ex quo alterum indeterminatè est necessarium, quæ
inquisitio fiet imperando exercitium virium inferiorum
ministratum obiecta intellectui & voluntati sub diuersis
rationibus appetibilis vel respiciibilis, omnibus tamen
contingenter se habentibus.

16 Hoc supposito probatur suppositum dupliciter. Pri-
mo ex parte actuum necessariorum, mediantibus quibus ha-
bemus actuum liberorum dominium. Secundo ex parte
actuum liberorum, quorum habemus dominium. Primo sic,
illa potentia est per prius & principaliter libera, per cuius
actum habemus per prius & principaliter dominium actuum
nostrorum, sed talis potentia est intellectus magis quam volun-
tas, ergo intellectus est per prius & principaliter liber quæ
voluntas. Maior de se patet. Minor probatur, quia cum per
duos actus habemus cæterorum dominium, scilicet per
notitiam connexionis contingentis aliorum volubilia
ad per se & necessario volubilia, connexionis dico contin-
gentis quantum ad quodlibet eorum determinatè, sed nec-
essario quantum ad aliquod indeterminatè. Et per volun-
tatem qua volumus necessario alterum indeterminatè, &
non hoc vel illud determinatè per prius habemus tale do-
minium, & principaliter per notitiam præcedentem, quam
per actum voluntatis sequentem quia ex primo regulatur
secundus, & non e converso. Notitia autem illa pertinet
ad intellectum, quare &c.

17 Idè patet secundò ex parte actuum liberorum quorum
dominium habemus confimiliter ut prius, quia illa poten-
tia est per prius & principaliter libera, cuius actum ha-
bemus per prius & principaliter in potestate nostra. Sed talis
est intellectus & non voluntas, quare &c. Maior de se pa-
tet. Minor probatur, quia primi actus qui sunt in potesta-
te nostra, sunt iudicium cōclusionium alicuius eligendi, &
ipsa electio, inter hos autem actus prius est iudicium con-
clusionium (quod pertinet ad intellectum) quam electio perti-
nens ad voluntatem, electio autem regulatur per iudicium
cōclusionium, & non e converso determinatur, etiã electio
necessario ad illud quod liberè cōclusum est, ita quod vo-
luntas non potest in oppositum, neque respuere quod est sibi
propositum si intellectus iudicauerit finaliter & comple-
tiuè aliquid, ut nunc eligendum, ut aliàs probatum est. Et
sic tota libertas electionis continetur in libertate iudicij
cōclusionium. Et sic patet quod intellectus est liber per prius
& principaliter quam voluntas.

18 Ad primum argumentum in oppositum dicendum
est quod electio non est primus actus liber. sed iudicium con-
clusionium intellectus determinantis electionem, Et ideo
quantis electio sit actus voluntatis, quia tamen libertas
electionis dependet ex libertate iudicij cōclusionium, ideo in-
tellectus est liberior quam voluntas.

19 Ad secundum dicendum quod maior propositio non est
vera vniuersaliter, quia non omne posterius est perfectius
sicut quantitates sequentes formam substantialem non sunt
perfectiores ea, sed imperfectiores. Et eodem modo appe-
titus sensitivus & intellectivus, sunt imperfectiores sensu
& intellectu, quod autè dicitur quod natura procedit de im-
perfecto ad perfectum, non est sic intelligendum quod omnis
forma posterior sit perfectior priore, sed quia perfectio-
nes quæ suscipiunt magis & minus, vel maius & minus
processu naturæ, deducuntur de imperfecto ad perfectum.
Sicut homo prius est puer, & postea vir, proficiendo in
quantitate & vigore.

20 Ad tertium dicendum per interemptionem maioris,
quia quantum nulla sit culpa, nisi respectu eorum quorum
habemus dominium per aliquem actum voluntatis. Ta-
men quia illud dominium regulatur & dependet ex notitia

intellectus, & electio qua peccamus regulatur & depen-
det ex cōclusionio iudicij rationis, ideo libertas magis se-
tenet ex parte intellectus, quam voluntatis. Quod autem di-
cit beatus Aug. quod peccatum ad eum est voluntarium, quod
nisi esset voluntarium, non esset peccatum, utique verum est.
Sed pro tanto, quia actus quo peccamus, vel est actus vo-
luntatis, vel est actus à voluntate imperatus, vel ad ipsum
concurrunt voluntas, sed non excluditur intellectus regu-
lans voluntatem.

21 Ad quartum dicendum per interemptionem mino-
ris, quia intellectus, ut probatum fuit, non potest cogi re-
spectu actus intelligendi, sicut nec voluntas respectu actus
volendi, respectu autem actuum imperatorum possunt co-
gi tam intellectus quam voluntas. Et quando dicitur quod Phi-
losophi fuerunt coacti à veritate, potest respondere dupli-
citer. Vno modo quod improprie accipitur ibi coactio
pro necessaria adhesionem cum euidenti veritate, quæ non
est coactio, sed naturalis inclinatio potentie in tale obie-
ctum, vel potest dici quod Philosophi loquuntur signanter. Quia
non dicit quod intellectus fuerit coactus assentiendo cui-
cunque veritati, sed dicit quod quidam Philosophi fuerunt
coacti assentire veritati, ille enim cogitur contra cuius in-
clinationem fit. Et quia contra inclinationem voluntatis
aliquorum Philosophorum volentium defendere suas fal-
sas opiniones, fuit euidenti veritatis opposita, ideo ma-
nifestata veritate voluntas eorum coacta est, cui placebat
oppositus assensus. Sed intellectus eorum non est coactus,
cum inclinatio eius naturalis sit ad assentiendum mani-
festo vero, & sic voluntas coacta est, contra cuius inclina-
tionem factum est, non autem intellectus.

22 Ad quintum dicendum quod potentia quæ est pure
passiva respectu determinationis actus, dummodo sit acti-
ua respectu exercitij actus, illa actiuitate qua potest sistere
re à iudicio cōclusionium, modo quo dictum est prius potest
esse libera, talis autè est intellectus sicut & voluntas. Imò
magis quam voluntas, ut declaratum fuit prius. Et ideo potest
esse liber sicut & voluntas, & plusquam voluntas.

23 Ad sextum dicendum quod minor est falsa, quia ap-
petitus sensitivus non obedit rationi, nisi mediante mu-
tatione quæ fit circa potentias sensitivas apprehensivas,
quia appetitus sensitivus necessario & præcise sequitur iu-
dicium sensus, ut declaratum fuit in quæst. de habitibus.

24 Ad septimum dicendum quod minor est falsa, quia in-
tellectus dei præcise de aliquo fiendo cui respondet vo-
luntas libera est liber: & per prius & principaliter quam
electio voluntatis secundum nostrorum modum intelligendi.
Et cum dicitur quod Deus necessarius fecit quicquid fecit, verum
est quantum ad notitiam simplicem, quia cognoscit quiddi-
tates rerum existentes vel possibiles, & quantum ad cog-
nitionem speculatiuam & complexam, sed quantum ad
cognitionem practicam qua dicitur aliquid fore vel non fo-
re, liber est, quia nihil futurum habet necessariam colle-
gantiam cum bonitate sua.

25 Ad primum argumentum alterius partis quod vi-
detur probare quod voluntas non sit libera, potest respon-
deri quod voluntas non est potentia distincta ab intellectu
secundum aliquid absolutum, sed eadem natura absolu-
ta est qua intelligimus & volumus, ita quod isti duo ac-
tus sunt ab eadem natura absoluta ordine quodam, & sic
illa natura quæ est voluntas est cognoscens, & per conse-
quens libera. Secunda ratio bene probat quod intellectus est
per prius & principaliter liber quam voluntas, & hoc concedi-
mus. Tertia similiter idem probat. Quarta verò quæ vi-
detur probare quod ambæ potentie æqualiter sint libe-
ræ, non concludit, quia quantum intellectus & voluntas
essentialiter pertineat ad lib. ar. & in diffinitione eius po-
nantur, non oportet tamen quod æquales sint & æquali-
ter libere, quia partes diffinitionis & diffiniti non oportet
quod sint eiusdem gradus & eiusdem perfectionis in his quæ
pertinent ad diffinitum. Et sic est in proposito.

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum ratio superior & inferior sint vna potetia, an duæ.

Thom. 1. q. 79. ar. 3. q. 11.

Secundo principaliter quaeritur, vtrum ratio superior
& inferior sint vna potetia, an duæ. Et videtur quod sint
duæ, quia regulans & regulatum differunt realiter, sed ra-
tio superior regit & mouet inferiorem, ergo &c.

2 Item

Item si non differunt nisi quia ratio superior intēdit æternis, inferior verò temporalibus, per eandē rationem possit distingui oculus superior, in quantum respicit superiora & oculus inferior, in quantum respicit inferiora, sed hoc non dicitur, ergo nec illud.

IN contrarium est quod dicit Aug. in litera, quòd cum de natura mentis humana differimus, de vna quadā re differimus, neq; eam in superiorem, neq; inferiore m rationis partem nisi per officia geminamus.

RESPONSIO. Videndum est primò quid sit ratio superior & inferior, quia per hoc parebit quòd queritur. Ratio autē ut dictum est in præce, quæ sit, nominat potentiam discursivam à principiis ad conclusiones. Principia autem ex quibus discurret ratio speculativa vel practica, vel sunt accepta naturaliter sicut in speculabilibus de quolibet esse vel nō esse, & omne totū est maius sua parte & in practiciis quia nihil inhonestum est faciendum, vel sunt accepta ex revelatione, puta quòd Deus est trinus in personis, & vnus in essentia, & sic de aliis articulis quo ad speculabilia, & similiter quo ad operabilia, puta q; nihil est committendū quo vita æterna amittatur. Et quia alio ra & digniora sunt quæ per revelationē habentur, q; quæ naturaliter cognoscuntur, ideo ratio deducit aliquid ex principiis per revelationē habitis, vocatur superior: deducens verò practice vel speculatiue aliquid ex principiis naturaliter cognitis, vocatur ratio inferior. Et sic ratio tam inferior q; superior includit tam speculatiuū quā practicum. Vnde Aug. dicit quòd ratio superior est quæ intēdit æternis conspiciendis quo ad speculationem, vel cōsulendis quo ad operationem: inferior verò quæ intendit temporalibus rebus, communius tamen vniuersim eis prout pertinent ad praxim siue ad operationē, quia hæc distinctio principaliter introducta est ad inquirendum qualiter peccatum & processus peccati consummetur in nobis.

Ex hoc patet quòd ratio superior & inferior nō sunt diuersæ potentie anime, quia illa potentia cuius obiectū formale est ens secundum rationē entis, non plurificatur secundum plurificationē specialium entium, sicut potentia visiva cuius obiectum formale est color, non plurificatur secundū plurificationē specialium colorū. Sed intellectus habet pro formali obiecto & adæquato ens secundū communem rationē entis, vt patet ex tertio de anima & per Auic. qui dicit quòd qui nō intelligit ens, nihil intelligit: ergo potentia intellectiua non distinguitur in diuersas potentias per hoc q; intendit æternis conspiciendis vel cōsulendis, seu temporalibus disponendis. Nulla autē potentia præter intellectū potest prædictis intendere, ergo &c. Et cōfirmatur, quia deducere conclusionē aliquā ex principiis necessariis, vel ex principiis contingentibus, nō variat potentiam, sed habitus: quia vnū pertinet ad scientiā, aliud verò ad opinionē: ergo similiter procedere ex principiis naturaliter cognitis, vel per revelationem habitis, non variat potentiam, quanuis possit variare habitū: quia vnū pertinet ad sapientiam, reliquum verò ad sciētiam, prout de sapientia & scientia loquitur Augustinus.

AD primum argumentum dicendum quòd ratio superior regit inferiorem non quidem vt potentia potentiam, sed per actum superioris rationis cōsiderantis alio rem finem regitur & dirigitur actus inferioris rationis accedentis ad finem sub fine.

AD secundum dicendum quòd oculus materialis per aspectum superiorem non regitur respectu inferioris sicut oculus intellectualis, nec in aspectu superioris & inferioris est aliqua differentia quo ad actum, vel modum actus, vt sic possit aliquis gradus ibi inueniri in ratione superiori & inferiori.

Sententia secundæ partis. xxiii. distinctio.
in generali & speciali.

ILLud quoq; præmittendum est. Superius determinauit Magister de potentiis anime. Hic determinat quomodo in eis habet esse peccatum. Et diuidit in tres. Primò determinat suum intentū. Secundò determinat causam suæ digressionis seu determinationis. Tertio remouet quoddā dubium. Secunda ibi, hoc autē de anime partibus. Tertia ibi, non est autē silentio præmittendum.

Prima in duas. Primò ponit quādam similitudinem progressionis peccati in nobis, & in primo parente inducens similitudinem de peccato primorum parentum quæ ad virum & mulierem & serpentem. Secundò verò ostendit quomodo in primis parentibus habuit esse peccatum. Secunda ibi, nunc superest ostendere. Prima in duas. Primò ostendit suum intentum. Secundò confirmat quòd dixerat per auctoritates. Secunda ibi, Vnde August. Hæc est sententia & diuisio lectionis in generali.

IN speciali sic procedit & proponit quòd sicut in primo peccato serpens mulieri persuasit, & mulier viro, ita in nobis sensualitas suggerit inferiori parti rationis & inferiori superiori, inferior autē & superior se habent sicut mulier & vir, quia sicut mulier producta fuit de viro & sola in adiutorium data & vna cum ipso in carne. Ita inferior portio à superiori deducta est & data ei in adiutorium. Et est vnū cum ipsa in vna mentis natura. Postea dicit q; si in sensualitate solum sit motus, veniale peccatum est. Si verò ad partem rationis superioris perueniat est mortale peccatum, si autem in inferiori ratione cōsistit. Aliquādo veniale est, si non diu in cogitatione manet. Aliquādo mortale si diu in cogitatione manet & delectio placet. Et subdit quòd sunt quædam quæ si semel fiunt sunt mortalia, quædam sunt quæ si fiunt semel sunt venialia. Si autem pluries sunt mortalia. Postea probat hæc omnia per auctoritates August. in quibus aliquando videtur dicere quòd cogitatio sine opere sit mortale, aliquādo quòd sit veniale quia dicit quòd ratio inferior in aliquo similibus, & in alio quo dissimilis est mulieri, quia mulier sola poterat peccare perfecte non sic autē inferior ratio. Vnde secundo dicit quòd pro sola cogitatione venia perenda est, sicut & pro aliis peccatis. Postea dicit q; ideo de partibus anime determinat vt cognoscatur lib. ar. Et quomodo in eo potest esse peccatū. Vltimò dicit quòd large sumēdo inferior ratio, potest dici sensualitas. Et in hoc determinatur, &c.

QUESTIO QUINTA.

Vtrum aliquod peccatum mortale possit esse in sensualitate.

Thom. 1. 2. q. 74. ar. 3. c. 4.

CIRCA distinctionem istam queritur de duobus. Primū est, vtrum aliquod peccatū mortale possit esse in sensualitate. Secundum est, vtrum morosa delectatio quam quis habet cogitando de peccato mortali sit peccatū mortale. Ad primum sic proceditur. Et videtur q; peccatum mortale possit esse in sensualitate, quia opposita nata sunt fieri circa idem. Sed virtus quæ opponitur vicio habet esse in sensualitate, vt temperantia & fortitudo (sicut apparet ex 1. Ethic.) ergo in sensualitate potest esse peccatum mortale eis oppositum.

Itam actus cognoscitur ex obiecto, sed circa obiecta sensualitatis contingit peccare mortaliter, sicut circa delectabilia carnis, ergo actus sensualitatis potest esse peccatum mortale.

IN contrarium arguitur quia virtus & vitium sunt in his quæ sunt propria homini cum non inueniatur in brutis. Sed quòd est proprium hominis supra bruta pertinet ad rationem & non ad sensualitatem, ergo &c.

Item August. dicit contra Faustum quòd peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam. Sed attendere ad legem æternam pertinet solum ad rationem superiorem, ergo solum in ratione superiori potest esse peccatum.

RESPONSIO. Circa questionē istā sunt duo præ intelligenda. Primū est quid vocatur sensualitas. Secundum est quid vocatur peccatum mortale & quid veniale.

QVANTVM ad primū sciendum est q; sicut liber, arb. non nominat aliquam potentiam absolutē, sed potentiam sub proprietate (vt dictū fuit prius) Sic sensualitas non nominat aliquam potentiam absolutē, sed nominat proprietatem potentie, vel potentiam sub proprietate. Cum enim appetitus sensitivus propter sui corruptionē non plene subiciatur rationi, sed plerumq; deliberationē rationis præueniat & iterum motus eius deliberationem sequentes plene subiciuntur imperio rationis propter quod respectu horum potest esse virtus & vitium quæ sine electione non sunt. Sensualitas nominat appetitum